

## BÖLÜM II

### “KLİNİK SOSYOLOJİ”NİN TANIMLANMASI

Bariz olmamakla birlikte bazı sebeplerden dolayı birçok sosyolog, sosyoloji pratiğine atıfta bulunurken klinik terimini kullanmaktan rahatsızlık duyuyor gibi görünmektedir. Bu kitabın yazarlarının karşılaştığı en yaygın tepki “niçin klinik?” sorusu olmuş, yazarlar ise bu soruya “neden olmasın?” sorusuyla karşılık vermişlerdir. Çoğu kişi bu terimin tıp ve psikoloji başta olmak üzere özü itibarıyla diğer disiplinlere ait olduğuna inandığından, genellikle bu terimi rahatlıkla kullanamamaktadır. Kendisi bir sosyolog olmamasına rağmen sosyolojik gözlemleriyle saygı kazanmış olan Michel Foucault (1963), *Naissance de la clinique* [*Kliniğin Doğuşu*] adlı kitabında *la clinique* kavramının tıp mesleği içinde nasıl geliştiğini ele almış ancak tıp dışı vakalar için daha geniş bir uygulama kapsamına duyulan gereksinime değinmemiştir.

Sosyoloji terimleri sözlükleri dahi klinik teriminin sosyolojide kullanılmasının yerinde olup olmayacağını (Jary & Jary, 1999) sorgulamaktadır. Sözlükler genellikle klinik terimini tıp mesleğiyle ilişkilendirmekte, bu sözcüğün uzun zamandır “araç bakım klinikleri” ve “yasal danışma klinikleri” gibi tıp haricindeki faaliyetlere atfen günlük dilde kullanılmakta olduğunu kabul etmemektedir. Birleşik Krallık’taki siyasetçiler yerel meseleleri ve talepleri çözmek amacıyla seçmenlerle yüz yüze görüştükleri haftalık veya aylık “klinikler” düzenlemektedirler. Benzer şekilde, klinik kökünden türetilmiş olan klinik kelimesi, tıp dışı çağrışımla “duygudan arınmış bir tarafsızlık içinde olmak” anlamına gelen “klinik kayıtsızlık” [*clinical detachment*] gibi günlük ifadelerde kullanılmaktadır. Bu ifade sözlüklerde kesinlikle nesnel ve gerçekçi bir fiilî gözleme dayalı; doğası itibarıyla “tarafsız bir şekilde analitik”; “duygudan arınmış bir eleştirelilikte”

ve “tamamen bilimsel” bir faaliyet anlamıyla açıklanmaktadır. Özetle sosyologlar klinik olarak değerlendirilebilecek ve ölçülebilecek değişiklikler üretebilmek amacıyla toplumsal bir olguya bilimsel, nesnel, gerçekçi ve analitik bir şekilde yaklaştıklarında klinik çalışanlar olarak görülebilirler. Diğer bir deyişle, bir faaliyetin klinik olabilmesi, belirli bir toplumsal durumu “iyileştirme” düşüncesiyle bağlantılı olmasını gerektirmektedir. Tıp ve psikoloji mesleklerinde bu düşünce, “tedavi” veya “sağaltım” amacına yöneliktir. Açıkça görüldüğü üzere klinik teriminin kullanımındaki sıkıntı, doğası gereği rasyonellikten ziyade, duygusallıktan ve alışkanlıklardan kaynaklanmaktadır.

Sosyolog Wirth (1931), klinik sosyolojinin ilk tanımını “belirli sorunlarla karşı karşıya olan kişilerin anlaşılmasında ve tedavisinde sosyoloji biliminin sunabileceği fikirler, yaklaşım yöntemleri ve teknikler” şeklinde yapmıştır. Wirth’e (1931) göre klinik sosyolog, tek başına bireye odaklanmak yerine, kişinin içinde bulunduğu ve faaliyet gösterdiği geniş toplumsal bağlamı dikkate alarak kültürel bir yaklaşım benimser. Bu sosyolojik bakış açısına göre birey, “birtakım rolün bir araya geldiği roller grubunun” parçası olarak algılanır ve tanılanır. Buna karşılık her bir rolün, içinde belirli bir sosyal gruba veya sosyal sisteme atıfla ele alınması gerekir. Wirth (1931), toplumsala odaklanmanın kişinin fiziksel ve psikolojik özelliklerini önemsizleştirmedeğini, bu özelliklerin de eşit derecede dikkate alınması gerektiğini ısrarla ifade etmiştir. Fakat bu konular kendi içinde ayrı bir önem taşımadığı gibi, taşıdığı toplumsal önem ile yorumlanmalıdır. Bununla birlikte Wirth (1931) klinik teriminin, diğer klinik mesleklerin tanımladığı anlamda davranış ve durumları tedavi veya rehabilitasyon gerektirecek anormallikte veya hastalıklı olarak etiketleyen toplumsal patolojiye atıf içermediğini ileri sürmüştür. Klinik sosyologlar, Wirth’ün (1931) “eski tıp anlayışına” has gördüğü patoloji veya anormalite perspektifi yerine, sorunlu insan davranışlarını toplumsal bağlama verilen normal tepkiler olarak yorumlayan perspektifi benimsemişlerdir (ss. 7-15).

Gouldner (1956) ise klinik yaklaşımı, danışanların durumu tanımlaması da dahil olmak üzere ilgili tüm faktörlerin profesyoneller veya uzmanlar tarafından değerlendirilmesinin ardından eldeği bilgileri sorunun teşhisine tatbik etme yaklaşımı olarak tanımlamıştır. Swan (1984) bir sosyoloğun mesleki gözle ya da içgörüyle algıladığı belirli bir sosyal durumu ya da olguyu “doğrudan gözlemleme, değerlendirme ve ölçümleme” (s.51) işiyle alakadar olması hâlinde klinik yaklaşımı benimsemiş olabileceğini düşünmüştür. Daha önemlisi, Swan’a (1984) göre klinisyen ile temel sosyoloğu birbirinden ayıran şey, klinisyenin tüm bu eylemleri belirli bir vakanın teşhis ve tedavisi amacıyla yapması, sosyoloğun ise bunu yapmamasıdır. Benzer şekilde Schein (2001) da klinisyeni, klinik yaklaşımları ve katılımcı gözlemci etnografik modelleri birleştirmek amacıyla veri kullanımının ve tanılananın ötesine geçen kişi olarak tanımlamıştır. Klinisyen teşhis koymak amacıyla araştırma yürütmekte ve bu da müdahaleye yol açmakta, böylece müdahale ve tanılama aynı madalyonun iki yüzü misali birbirinden ayrılamaz hâle gelmektedir.

Alfred McClung Lee (Fairchild, 1944), “klinik sosyoloji”nin ilk sözlük tanımını “etkili yönlendirici ve terapötik teknikler ile topluma ve toplumsal ilişkilere dair doğru pratik bilgilerin” geliştirilmesini vurgulayan pratik veya uygulamalı sosyolojinin bir dalı (s. 303) ifadesini kullanarak yapmıştır. Lee, klinik sosyoloğu iki farklı sınıftaki uygulayıcıların deneyimlerini sentezleyen kişi olarak tanımlamıştır. Bu sınıflardan ilki, toplumsal işlev ve uyum sorunları yaşayan bireylere odaklanan sosyal hizmet uzmanlarını, personel yöneticilerini, psikiyatrları, kariyer kılavuzluğu uzmanlarını da kapsayan sosyal psikiyatrlar olarak adlandırdığı kişilerdi. İkincisi ise kurumsal sorunlar ve uyum konusuyla ilgilenen halkla ilişkiler danışmanları, profesyonel politikacılar, duygu ve düşünce analistleri, propagandacılar, reklamcılar ve benzerlerinden oluşan sosyal teknisyenleri (Fairchild, 1944) kapsamaktaydı. Diğer bir ifadeyle klinik sosyoloji, toplumsal yaşama profesyonel müdahale yoluyla tatbik edilecek uygulama odaklı bir yaklaşım olarak görülmüştür.